บริบทเรือนจำและการยอมรับโทษประหารชีวิต[1]

THE PRISON CONTEXT AND INMATES' ACCEPTANCE OF CAPITAL PUNISHMENT

เพ็ญพรรษา ปกาสิทธิ์[2]
ภาวิกา ศรีรัตนบัลล์[3]

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาภูมิหลังหลังชีวิตที่เชื่อมโยงกับการกระทำความผิดของผู้ต้องโทษประหารชีวิต 2) เพื่อศึกษาบริบทของเรือนจำที่ส่งผลต่อกระบวนการปรับตัวของผู้ต้องโทษประหารชีวิต 3) เพื่อศึกษาการยอมรับโทษของผู้ต้องโทษประหารชีวิต โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพด้วย เทคนิคการวิจัยแบบวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกกับ 2 กลุ่ม ได้แก่ ผู้ต้องโทษประหารชีวิตหญิง จำนวน 6 ราย และบุคคลที่มีความใกล้ชิดกับผู้ต้องโทษประหารชีวิต จำนวน 5 ราย แบ่งเป็น เจ้าหน้าที่ทัณฑสถานหญิงกลาง 3 ราย และครอบครัวผู้ต้องโทษประหารชีวิต 2 ราย และใช้วิธีการศึกษาประวัติชีวิตในกลุ่มผู้ต้องโทษประหารชีวิตหญิง ทำการวิเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอข้อมูลในลักษณะพรรณาความ

ผลการศึกษา พบว่าภูมิหลังชีวิตที่เชื่อมโยงกับการกระทำความผิดของผู้ต้องโทษประหารชีวิตนั้นมีปัจจัยและสาเหตุของการนำมาสู่การกระทำความผิด รวมถึงการให้ความหมายของชีวิตที่แตกต่างกันตามแต่ประสบการณ์ชีวิตของแต่ละคน ส่วนบริบทของเรือนจำที่ส่งผลต่อกระบวนการปรับตัวของผู้ต้องโทษประหารชีวิต ได้แก่ บริบทเชิงพื้นที่ บริบทเชิงปฏิสัมพันธ์ บริบทด้านกฎ ระเบียบ ด้านกิจกรรม และเหตุการณ์สำคัญภายในเรือนจำ สำหรับการปรับตัว และการยอมรับโทษประหารชีวิตของผู้ต้องโทษประหารชีวิตนั้นมี 3 ระยะ ได้แก่ 1) ระยะทำความเข้าใจสิ่งที่เกิดขึ้นกับตนเอง 2) ระยะต่อรอง และตัดสินใจในการเลือกปฏิบัติตน และ 3) ระยะยอมรับ จากความคิด ความรู้สึก และประสบการณ์ของแต่ละคน ประกอบกับบุคคลใกล้ชิด สิ่งแวดล้อมที่เป็นกำลังใจสำคัญ และพลังล้อมรอบ ในการปรับตัวและยอมรับโทษประหาร

ดังนั้น การดูแลผู้ต้องโทษประหารชีวิตควรให้ความสำคัญถึงประสบการณ์ชีวิตของบุคคล การให้โอกาสผู้ต้องโทษประหารชีวิตได้มีส่วนในการถ่ายทอดประสบการณ์ การให้คุณค่าในการทำประโยชน์ให้แก่สังคม เพื่อเป็นบทเรียน และการเห็นคุณค่าของชีวิต ที่นำไปสู่การป้องกันการกระทำความผิดของบุคคล การเกิดอาชญากรรม หรือปัญหาสังคมอื่นๆ ในสังคม

คำสำคัญ : บริบท เรือนจำ นักโทษ โทษประหารชีวิต กระบวนการปรับตัว อาชญาวิทยา

---

1 ส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ เรื่อง บริบทเรือนจำและการยอมรับโทษประหารชีวิต : ศึกษากรณีกระบวนการปรับตัวของผู้ต้องโทษประหารชีวิต หลักสูตรปริญญาสังคมวิทยามหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2 นิสิตหลักสูตรสังคมวิทยามหาบัณฑิต สาขาสังคมวิทยา (อาชญาวิทยาและงานยุติธรรม) ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

3 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Abstract

This research set out to 1) explore life history of death-sentenced female inmates particularly parts that can commitment of crime 2) investigate prison contexts and their influences on these inmates' adaptation processes to death sentence and lastly 3) understand their inmates acceptance to death sentence. In this regard, qualitative methodology and tools are carefully used so as to obtain data. Individual in-depth interviews are conducted in a prison with 2 groups of key informants, that is, 6 death-sentenced inmates, 5 relatives

It is found that inmates have in one way or another, quite extra ordinary life experiences which unfortunately made them more prone to being deceived and involved in criminal-related activities, most unwillingly. After living in prison and waiting anxiously for the execution to ocher, The prison contexts interpreted in terms of space, interaction, rules & regulations, activity and special events, play a vital roles in inmates adaptation to life in prison and death-sentence. Inmates have found their own ways to cope with the death to come and all seem to have gone through same stages of adaptation, 1) making sense of what happened, 2) negotiating the guilt 3) accepting the sentence in their own ways.

Keyword : Context, Prison, Inmate, Capital punishment, Adaptation processes, Criminology

ภูมิหลังและความสำคัญของปัญหาการวิจัย

การเกิดและการตายถือเป็นองค์ประกอบสำคัญของการเปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติของประชากร การมีชีวิตและความตายเป็นเหตุการณ์ตามธรรมชาติที่เกิดขึ้น เป็นช่วงพัฒนาการของมนุษย์ แต่การรับรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องของการมีชีวิตและความตายจะแตกต่างกันไปในแต่ละช่วงวัยตามอายุ ประสบการณ์ ศาสนา วัฒนธรรม และความเชื่อ (Maria & Helen, 1977) ซึ่งการรับรู้และเข้าใจจะค่อยๆ สะสมและมีการพัฒนาไปเป็นลำดับขั้นตอน โดยจะมีพัฒนาการทางความคิดอย่างเป็นลำดับขั้นมาก่อนและจะมีการพัฒนาควบคู่กับการเกิดกระบวนการทางความคิดและเรียนรู้ในเรื่องอื่นๆ ที่จำเป็นในการดำรง ชีวิตด้วยเช่นกัน (ชาฎิณี เชื้อคำ, 2549) การตายของมนุษย์มีทั้งการตายตามธรรมชาติ การตายผิดธรรมชาติ และการตายโดยผลของกฎหมาย สำหรับการตายโดยผลของกฎหมาย มีลักษณะที่แตกต่างจากการตายตามธรรมชาติ และการตายผิดธรรมชาติ เนื่องจากเป็นการตายจากผลของโทษ เป็นเรื่องที่บุคคลไม่สมัครใจ และสิ่งสำคัญก็คือการตายประเภทนี้สามารถป้องกันได้ ซึ่งบุคคลสามารถรับรู้ได้เมื่อถูกพิพากษาลงโทษประหารชีวิต

การลงโทษประหารชีวิตเป็นไปตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 18 ถือเป็นการลงโทษอาญาที่หนักที่สุด กระทำเพื่อให้บุคคลนั้นๆ ปราศจากชีวิต การปรับใจ เตรียมตัว เตรียมใจให้ยอมรับกับสภาพการเป็นนักโทษประหารชีวิต การถูกตราหน้าว่าเป็นนักโทษ การขาดอิสรภาพ การต้องพลัดพรากจากครอบครัว ญาติสนิท การไม่รู้ชะตากรรมที่จะเกิดในภายภาคหน้า ปัญหาเหล่านี้ล้วนแต่สร้างความกดดัน ความเครียดให้เกิดแก่นักโทษประหารชีวิตทั้งสิ้น การปรับตัวจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับนักโทษประหารชีวิต ใช้เป็นกลไกในการป้องกันตนเองเพื่อลดความขัดแย้ง ความวิตกกังวล ความเครียด และความคับข้องใจต่างๆ ที่กำลังประสบอยู่ ทำให้สามารถเผชิญกับปัญหาต่างๆ ได้ การปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง จึงเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญต่อการบริหารงานเรือนจำ/ทัณฑสถาน เพราะอาจกระทบต่อศักดิ์ศรี สิทธิ เสรีภาพส่วนบุคคลของผู้ต้องขัง เพราะประชาชนชาวไทยทุกคนได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 โดยเฉพาะมาตรา 4 มีบัญญัติว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครอง” จึงเป็นสิ่งที่เจ้าหน้าที่เรือนจำจะต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎหมายโดยเคร่งครัด แต่ทั้งนี้การควบคุมผู้ต้องขังโดยเฉพาะนักโทษประหารชีวิตจะต้องมีหลักในการปกครองที่มีมนุษยธรรม คุณธรรม จริยธรรม และหลักแห่งการผสมผสานของวัฒนธรรม ค่านิยม ประเพณี ความเชื่อ ตลอดจนวิถีชีวิตของนักโทษประหารชีวิตก่อนถูกจำคุกด้วย (พิทยา สังฆนาคิน, 2552)

คนส่วนมากขาดโอกาส ความเข้าใจในการทราบความเป็นไปในเรือนจำ ชีวิตของผู้ต้องขัง ตลอดจนศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องความตาย เป็นเรื่องที่มีผู้ศึกษาวิจัยไม่มากนัก เพราะการศึกษาเรื่องความตายมีผลกระทบต่อความรู้สึกของบุคคลทั่วไปเป็นอย่างมาก ผู้ศึกษาตระหนักว่าความรู้ ความเข้าใจ สังคมของผู้ต้องขังในเรือนจำ รวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างผู้ต้องขังกับเจ้าหน้าที่ ผู้ต้องขังด้วยกันเอง กฎระเบียบต่างๆ เป็นเรื่องที่มีความสำคัญ และมีคุณค่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับกลุ่มบุคคลที่ต้องคำพิพากษาประหารชีวิต การที่นักโทษประหารชีวิตจะสามารถปรับตัวได้หรือไม่นั้น ย่อมมีปัจจัยหลายอย่างที่มาเป็นตัวกำหนด การศึกษาเรื่องการปรับตัวของนักโทษประหารชีวิต บริบทที่ส่งผลต่อการปรับตัวของนักโทษประหารชีวิต ตลอดจนการยอมรับและการให้ความหมายเกี่ยวกับความตายของนักโทษต้องคำพิพากษาประหารชีวิตซึ่งจะทำให้เราสามารถนำแนวความคิด ความรู้ไปประยุกต์ใช้เพื่อทำความเข้าใจช่วยในการประคับประคองทางจิตใจของนักโทษ สามารถกำหนดแนวทางในการปฏิบัติต่อนักโทษประหารชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ และอาจ

นำข้อมูลที่เกิดขึ้นไปใช้ในการสร้างกระบวนความคิดในการป้องปรามการกระทำความผิด และการเกิดอาชญากรรมสังคมได้อีกทางหนึ่งด้วย

จุดมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาภูมิหลังชีวิตที่เชื่อมโยงกับการกระทำความผิดของผู้ต้องโทษประหารชีวิต
2. เพื่อศึกษาบริบทของเรือนจำ ที่ส่งผลต่อกระบวนการปรับตัวของผู้ต้องโทษประหารชีวิต
3. เพื่อศึกษาการยอมรับโทษของผู้ต้องโทษประหารชีวิต

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งเป็นการวิจัยที่เริ่มต้นจากการเก็บข้อมูลในภาพรวมทั้งหมด (holistic) โดยเน้นข้อมูลเรื่องบริบทเรือนจำ การปรับตัว กระบวนการปรับตัว และการยอมรับโทษประหารของผู้ต้องโทษประหารชีวิต ผู้วิจัยใช้เทคนิคการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) และการศึกษาประวัติชีวิต (life history) ของผู้ต้องโทษในการควบคุม ดูแลของทัณฑสถานหญิงกลาง กรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม ที่ได้รับคำพิพากษารับโทษประหารชีวิตจากคดีต่างๆ ตามกระบวนการยุติธรรม จำนวน 6 ราย นอกจากนั้นยังได้สัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มบุคคลผู้ใกล้ชิด จำนวน 5 ราย ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่หรือผู้คุมของทัณฑสถานหญิงกลาง และบุคคลในครอบครัวผู้ต้องโทษประหารชีวิต

ผู้ศึกษาดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ตามแนวคิดการวิจัยเชิงปรากฏการณ์ การดำเนินชีวิต การปรับตัว และการยอมรับโทษประหารชีวิต สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูล และนำเสนอผลการศึกษาแบบพรรณนา

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาสามารถอธิบายเป็นประเด็นต่างๆ ได้ดังนี้

ภูมิหลังชีวิตที่เชื่อมโยงกับการกระทำความผิด

จากการศึกษาวิจัยพบว่าภูมิหลังชีวิตของผู้ต้องโทษประหารชีวิต วิเคราะห์ได้ดังนี้ ***ปัจจัยที่เกี่ยวข้องในการต้องโทษประหารชีวิต*** ได้แก่ 1) อายุ พบว่าในการดำเนินชีวิตหรือวิถีในการดำรงชีวิตของผู้ต้องโทษประหารชีวิต มีการเติบโต และดำเนินชีวิตตามช่วงวัย โดยส่วนใหญ่แล้วกลุ่มตัวอย่างจะตัดสินใจแต่งงานในช่วงวัยรุ่น หรือเมื่อจบการศึกษาในระดับที่ตนเองคิดว่าเหมาะสมแล้วที่จะสามารถประกอบอาชีพได้ ซึ่งช่วงวัยก็มีผลในการคิดและตัดสินใจสิ่งที่เกิดขึ้นกับตนเอง 2) การศึกษา ผู้ต้องโทษประหารชีวิต มีการศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ซึ่งการศึกษาเป็นช่องโอกาสหนึ่งในการสร้างทางเลือกในการประกอบอาชีพ แต่เมื่อมีการศึกษาในระดับที่พอจะสามารถช่วยเหลือและประกอบอาชีพได้นั้นก็ทำให้ผู้ต้องโทษประหารชีวิตต้องตัดสินใจที่จะดำเนินชีวิตตามวิถีของครอบครัว หรือการเลือกประกอบอาชีพที่สามารถทำได้ 3) อาชีพ พบว่าผู้ต้องโทษประหารชีวิต มีการประกอบอาชีพค้าขาย และรับจ้าง ซึ่งเป็นอาชีพต้องพบปะกับผู้คนเป็นส่วนใหญ่ การสร้างความเป็นกันเองให้กับผู้ติดต่อค้าขายด้วยกัน ตลอดจนการเดินทางเพื่อไปซื้อขายสินค้า จึงเป็นช่องทางหนึ่งที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตและการทำความผิด 4) ลักษณะความสัมพันธ์ในครอบครัว ลักษณะความเป็นอยู่ของผู้ต้องโทษประหารชีวิตอาศัยอยู่แบบเป็นครอบครัว ความสัมพันธ์แบบเครือญาติ การใช้ชีวิตอยู่เป็นครอบครัว หรือบางกรณีหลังจากที่แต่งงานแยกครอบครัวก็ยังไปมาหาสู่กับครอบครัวเดิม พ่อแม่ พี่น้อง การสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของครอบครัวที่มีค่านิยมในเรื่องความกตัญญู การเลี้ยงดูพ่อแม่ ตลอดการมีครอบครัวของตนเองทำให้มีหน้าที่ภาระความรับผิดชอบดูแลครอบครัวลูกก็มีเพิ่มมากขึ้น การดำเนินชีวิตก็จะอยู่ในละแวกหรือถิ่นฐานพื้นเพของตนเอง ***สาเหตุของการกระทำความผิด*** จากการศึกษาข้อมูลพื้นฐานและภูมิหลังของผู้ต้องโทษประหารชีวิตล้วนเป็นผู้ต้องโทษประหารชีวิตที่ต้องโทษครั้งแรกทั้งสิ้น สามารถ

อธิบายสาเหตุของการกระทำความผิดของผู้ต้องโทษประหารชีวิต ได้ดังนี้ การใช้ชีวิตที่ขาดสติและความรอบคอบ การดำเนินชีวิตในแต่ละวันที่มีภาระหน้าที่ความรับผิดชอบดูแลครอบครัว ทำให้การใช้ชีวิตของผู้ต้องโทษประหารชีวิตไม่ได้คำนึงถึงเรื่องราวส่วนตัวของตนเอง เรื่องราวล้อมรอบที่เกิดขึ้น ตลอดจนการคิดและตัดสินใจที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาที่มีภาวะทางอารมณ์ หรือสภาวะแวดล้อมที่เกิดขึ้นกับตนเอง ณ ขณะนั้น เช่น การที่จะต้องดูแลรับผิดชอบครอบครัวโดยลำพัง ทำให้ผู้ต้องโทษประหารชีวิตไม่ไตร่ตรองกับสิ่งที่เกิดขึ้นกับตนเอง ตัดสินใจและกระทำไปโดยไม่ได้คำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้นตามมาอย่างละเอียดถี่ถ้วน ความสนิทสนมคุ้นเคย การใช้ชีวิตที่มีลักษณะความสัมพันธ์แบบพี่น้องครอบครัว ทั้งกับบุคคลในครอบครัว หรือบุคคลที่รู้จักกันเป็นเรื่องที่รู้สึกถึงความเป็นกันเอง ให้ความคุ้นเคยสามารถช่วยเหลือเจือจุนกันได้ในทุกเรื่องตามความเหมาะสมที่บุคคลนั้นให้แก่กันได้ ลักษณะความสัมพันธ์ดังกล่าวก็เป็นสิ่งที่ทำเกิดความไว้วางใจซึ่งกันและกัน หากช่วยเหลือกันได้นั้นก็จะไม่ปฏิเสธหรือชักไช้ในเรื่องนั้น แต่ด้วยลักษณะดังกล่าวก็นำมาซึ่งการกระทำที่เป็นความผิดและการต้องโทษประหารชีวิต การกระทำเพื่อตอบแทนบุญคุณ การใช้ชีวิตในสังคมที่ปลูกฝังในเรื่องการเคารพแก่ผู้ใหญ่ การมีความกตัญญูกตเวทีต่อบุพการีหรือผู้มีพระคุณนั้น ทำให้บุคคลนั้นไม่อาจปฏิเสธในสิ่งที่ผู้มีพระคุณขอความช่วยเหลือให้ทำได้ ทั้งที่ทราบว่าเป็นเรื่องที่ไม่ถูกต้อง เป็นสิ่งผิดกฎหมาย ถึงแม้จะปฏิเสธที่จะทำก็ไม่อาจจะนิ่งดูดายที่จะช่วยเหลือบุคคลที่มีพระคุณได้ จนเป็นมูลเหตุหนึ่งที่นำไปสู่การต้องโทษประหารชีวิตของกรณีศึกษา ความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ การกระทำที่เกิดขึ้นนั้นเป็นที่รับรู้ และเห็นเหตุการณ์ทุกอย่าง โดยปล่อยให้ความเข้าใจที่ว่าถึงจะเป็นสิ่งที่ผิดกฎหมาย แต่หากตนไม่ได้เข้าเกี่ยวข้องสัมผัส หรือเป็นเจ้าของก็คงไม่เกิดปัญหามาถึงตนเอง ทั้งที่ตนเองสามารถหลีกเลี่ยงจากการเข้าร่วมในเหตุการณ์นั้น แต่เมื่อไม่รู้ก็ไม่สามารถที่จะป้องกันตนเองจากเหตุการณ์ที่ทำให้ตนต้องโทษประหารชีวิต ของกรณีศึกษา ***การให้คุณค่าและความหมายชีวิต*** ผู้ต้องโทษประหารชีวิตให้ความหมายของชีวิต ซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งในการใช้ชีวิตจากประสบการณ์ของตนเอง สถานภาพ และบทบาทของตนเอง ความหมายชีวิตของผู้ต้องโทษประหารชีวิตก่อนต้องโทษประหารชีวิตที่โยงไปสู่การกระทำความผิด คือ 1) ชีวิตเป็นสิ่งที่มีคุณค่า โดยมองเห็นว่าการมีชีวิตนั้นเป็นสิ่งที่จะทำสามารถดำเนินชีวิต หรือมีชีวิตอยู่กับบุคคลที่รัก หรือการมีชีวิตเพื่อนำไปสู่สิ่งที่ตนมุ่งหวัง เป็นเรื่องที่ต้องใช้ความรอบคอบ ใช้ชีวิตอย่างไม่ประมาท มีสติในการดำเนินชีวิต ไม่ยุ่งเกี่ยวกับสิ่งที่ไม่ดี สิ่งที่ผิดกฎหมาย 2) ชีวิตเป็นตัวกลางหนึ่งที่ให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ต้องการในการดูแลคนที่รัก ผู้ต้องโทษประหารชีวิตมีภูมิหลังชีวิตที่ผูกพันธ์กับครอบครัว การมีความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัว การให้ความดูแลช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และเมื่อแต่งงานมีครอบครัวของตนเองก็มีภาระหน้าที่ความรับผิดชอบมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบาทของความเป็นแม่ ที่พยายามทำทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อให้ลูกได้มีชีวิตที่ดีที่สุด ดูแลเลี้ยงดูลูกอย่างดี

บริบทเรือนจำที่ส่งผลต่อกระบวนการปรับตัวของผู้ต้องโทษประหารชีวิต สามารถแบ่งได้เป็น 5 ด้าน ได้แก่ *1) บริบทเชิงพื้นที่* ซึ่งทัณฑสถานมีการจัดสรรสถานที่ไว้อย่างเป็นระบบ โดยแบ่งอาคารสถานที่ออกตามลักษณะการใช้ประโยชน์ในการปฏิบัติงาน หรือวัตถุประสงค์ของการควบคุมดูแลผู้ต้องขัง แต่ก็ไม่เพียงพอกับจำนวนผู้ต้องขังที่มีจำนวนมาก ซึ่งส่งผลให้เกิดความแออัดในการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ เนื่องจากทัณฑสถานแห่งนี้เป็นทัณฑสถานที่สามารถควบคุมผู้ต้องขังหญิงที่โทษสูงสุดคือประหารชีวิต เพียงแห่งเดียวในประเทศไทย นอกจากนี้ยังเป็นทัณฑสถานหญิงศูนย์กลางในการรับผู้ต้องขังจากจังหวัดหรือพื้นที่ใกล้เคียงไว้ในการควบคุมดูแลผู้ต้องขังหญิงที่มีโทษอื่นๆ รวมอีกด้วย อย่างไรก็ตามทางทัณฑสถานก็ได้พยายามจัดสรรพื้นที่ให้เหมาะสมกับจำนวนผู้ต้องขังในแต่ละส่วน เพื่อ

ให้ผู้ต้องขัง ได้พักอาศัยอย่างไม่มีปัญหา และไม่เกิดความตึงเครียด จากสภาพพื้นที่ก็ยังเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความเห็นอกเห็นใจซึ่งกัน มีการช่วยเหลือกันตามสมควร เข้าใจความรู้สึกในการอยู่ร่วมกันกับบุคคลอื่น โดยไม่เบียดเบียนและไม่ขัดแย้งกัน *2) บริบทเชิงปฏิสัมพันธ์ผู้ต้องโทษกับผู้ต้องโทษ* การมีผู้ต้องขังจำนวนมาก การกระทบกระทั่งก็มีโอกาสเกิดขึ้นสูงตามไปด้วย แต่ผู้ต้องโทษประหารชีวิตจะสร้างความสัมพันธ์กับเพื่อนผู้ต้องโทษที่มีความรู้สึกนึกคิดที่คล้ายกัน สามารถเข้าใจ ดูแลช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้ ก็พยายามหลีกเลี่ยงการกระทำที่ทำให้เกิดความขัดแย้ง หรือปัญหาต่อตนเองและผู้อื่นนั้นเนื่องมาจากระยะเวลาที่ต้องอาศัยอยู่ในเรือนจำเป็นเวลานานนั้น หากเกิดปัญหาก็จะส่งผลต่อความเป็นอยู่ ความรู้สึก และปัญหาด้านอื่นๆ ตามมาอีกด้วย ผู้ต้องโทษกับเจ้าหน้าที่ ความสัมพันธ์นี้อาจเกิดขึ้นตามสถานการณ์หรือเหตุการณ์ เนื่องจากผู้ต้องโทษประหารชีวิตเห็นว่าการที่เจ้าหน้าที่ดูแลผู้ต้องขังจำนวนมากนั้น หากให้การดูแลเอาใจใส่บุคคลใดเป็นพิเศษนั้นจะเป็นการถูกจับตามอง ซึ่งอาจเกิดผลกระทบต่อทั้งตนเองและเจ้าหน้าที่ ดังนั้นแล้วความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นเป็นไปตามกฎระเบียบ การช่วยเหลือดูแลผู้ต้องโทษประหารชีวิตส่วนใหญ่เห็นว่าเจ้าหน้าที่จะให้ความสำคัญกับกลุ่มผู้ต้องโทษประหารชีวิตมากเนื่องจากผู้ต้องโทษประหารชีวิตอาจมีความ เครียดเกี่ยวกับโทษที่ได้รับ เจ้าหน้าที่จะคอยดูแลให้ความช่วยเหลือ ตลอดจนเป็นที่ปรึกษาและให้กำลังใจแก่ผู้ต้องโทษประหารชีวิต ทำให้รู้สึกคลายความกังวลและมีกำลังใจในการดำเนินชีวิตต่อไป และปฏิสัมพันธ์กับโลกภายนอก ความสัมพันธ์จากการเยี่ยมญาติ ครอบครัว เมื่อผู้ต้องโทษประหารชีวิต ถูกดำเนินคดีหรือควบคุมตัว การเปลี่ยนแปลงภายในครอบครัวก็ย่อมเกิดขึ้นตามมาทั้งความเป็นอยู่ ความรู้สึก สิ่งเหล่านี้มีผลต่อผู้ต้องโทษประหารชีวิต ทั้งที่ได้สร้างกำลังใจ ความหวัง เมื่อได้รับการดูแลจากครอบครัว และส่งผลกระทบต่อความรู้สึก และจิตใจที่หดหู่ เมื่อถูกทอดทิ้ง ไม่ได้รับการเหลียวแลจากครอบครัว และความสัมพันธ์จากกิจกรรมที่เห็นชัดคือจากการเขียนจดหมายหามิตร เป็นการเขียนจดหมายถึงผู้ต้องขังชายในเรือนจำอื่นๆ ที่ได้รับการแนะนำต่อกันมาจากเพื่อนผู้ต้องขังด้วยกัน ได้สร้างกำลังใจและความรู้สึกที่ดีในการดำเนินชีวิตต่อไปจากข้อความ และการเยี่ยมหลังจากฝ่ายชายพ้นโทษ *3) บริบทด้านกฎระเบียบ และ 4) บริบทด้านกิจกรรม* เป็นสิ่งดำเนินควบคู่กันภายในเรือนจำ ผู้ต้องโทษประหารชีวิตเห็นว่ากฎระเบียบภายในทัณฑสถานจะมีค่อนข้างมาก ซึ่งเป็นกฎตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ หรือเป็นกฎระเบียบที่ผู้ต้องโทษกำหนดร่วมกันก็ตาม ทั้งนี้ทัณฑสถานเป็นสถานที่ที่มีคนจำนวนมาก รับคนหลากหลายประเภทเข้ามาอยู่รวมกัน การมีกฎ มีระเบียบเป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งในการควบคุมพฤติกรรมของคนให้อยู่ในกรอบการปฏิบัติที่เหมาะสม และไม่เป็นปัญหาแก่ผู้อื่นและสังคม กฎระเบียบบางอย่างมีการปรับเปลี่ยนตามความเหมาะสมของช่วงเวลานั้นๆ ซึ่งผู้ต้องโทษประหารชีวิตก็มีความเข้าใจ และพยายามปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามกฎระเบียบ หลีกเลี่ยงการกระทำที่ขัดต่อกฎระเบียบเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาเนื่องจากต้องมีชีวิตในทัณฑสถานเป็นระยะเวลานาน และ *5) เหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นภายในเรือนจำ* ที่ได้สร้างความรู้สึกที่เป็นกำลังใจจากการเสด็จหรือการเยี่ยมของบุคคลสำคัญ และเหตุการณ์ประหารชีวิตนักโทษชาย ซึ่งผู้ต้องโทษประหารชีวิตหญิงก็ได้มีการสร้างขวัญกำลังใจจากการพูดคุย และความเชื่อที่ว่าส่วนใหญ่แล้วไม่มีการประหารชีวิตนักโทษหญิง

กระบวนการปรับตัว และการยอมรับโทษประหารชีวิตของผู้ต้องโทษประหารชีวิตเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นผ่านช่วงเวลาของการถูกจับกุมดำเนินคดี การพิจารณาตัดสินคดี จนกระทั่งการสิ้นสุดของคดี ตลอดจนการมีชีวิตตามกำหนดโทษที่ได้รับ ซึ่งผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์กระบวนการปรับตัวของผู้ต้องโทษประหารชีวิต ได้ 3 ระยะ ดังนี้ **1) ระยะทำความเข้าใจสิ่งที่เกิดขึ้นกับตนเอง** เมื่อผู้ต้องโทษถูกจับกุมดำเนินคดี ควบคุมตัวที่

เรือนจำ ทัณฑสถาน โดยอยู่ระหว่างการตัดสินโทษของศาลชั้นต้น ซึ่งก็ยังไม่ทราบว่าตนจะได้รับโทษมากน้อยเช่นใด การต้องใช้ชีวิตในสถานที่ที่ไม่เคยสัมผัสมาก่อน ทำให้ผู้ต้องโทษประหารชีวิตมีโอกาสทบทวนเรื่องราวที่เกิดขึ้นกับตนเอง และมักจะตั้งคำถามว่าเกิดอะไรขึ้นกับตนเอง ซึ่งบางคนก็ได้หาคำตอบเป็นเหตุผลให้แก่ตนเอง เพื่อให้เกิดความคลี่คลายปัญหาที่เกิดขึ้น และส่งผลต่อความคิด การแสดงออกต่อการใช้ชีวิตภายในทัณฑสถานต่อไป **2) ระยะต่อรอง และตัดสินใจในการเลือกปฏิบัติตน** เมื่อผู้ต้องโทษต้องมาใช้ชีวิตภายในเรือนจำ เพื่อรอการตัดสินคดี และเมื่อรู้โทษของตนเองก็ทำให้เกิดความรู้สึกหลากหลายไม่ว่าจะเป็นความสับสน ความกลัว การคิดฆ่าตัวตาย ช่วงเวลานี้ผู้ต้องโทษประหารชีวิตก็ได้คิดถึงสิ่งที่เกิดขึ้นต่อไปของตนเองว่าจะใช้หรือจะมีชีวิตต่อไปอย่างไร ผู้ต้องโทษประหารชีวิตได้ใช้ช่วงเวลานี้ต่อรอง และตัดสินใจเลือกปฏิบัติตน ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าช่วงเวลานี้เป็นการสร้างกลไกของพฤติกรรมที่แสดงออก 2 แบบ ได้แก่ (1) พฤติกรรมแบบปกปิด ซึ่งผู้ต้องโทษประหารชีวิตจะพยายามหลีกเลี่ยงการพบปะกับคนอื่น ใช้เวลาโดยส่วนใหญ่อยู่กับตัวเอง เนื่องจากการที่ยังไม่สามารถยอมรับกับสิ่งที่เกิดขึ้นกับตนเองได้ แต่เมื่อเวลาผ่านไประยะหนึ่ง ได้ทำกิจกรรม พูดคุยแลกเปลี่ยน หรือเห็นพฤติกรรมของเพื่อนผู้ต้องขัง ก็จะค่อยๆปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเอง (2) พฤติกรรมแบบเปิดเผย ผู้ต้องโทษประหารชีวิตพยายามเข้าหาเพื่อนผู้ต้องโทษภายในเรือนจำ ไม่ว่าจะเป็นการแลกเปลี่ยนพูดคุย ทำความรู้จักกันมากขึ้น ตลอดจนเข้าร่วมกิจกรรมที่ทางเรือนจำจัดให้ใช้เวลาว่างในการทำกิจกรรม พยายามทำตัวไม่ให้ว่าง โดยส่วนใหญ่ให้เหตุผลว่าการทำตัวไม่ให้ว่าง จะทำให้ไม่ต้องคิดมากกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เมื่อผู้ต้องโทษประหารชีวิตใช้ชีวิตภายในเรือนจำ ทัณฑสถานได้ระยะหนึ่งซึ่งผ่านช่วงการแสดงพฤติกรรมที่เป็นกลไกของการคิดตัดสินใจ ไปสู่ช่วงเวลาระหว่างการใช้ชีวิตรอการตัดสินพิจารณาคดีของศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ศาลฎีกา การใช้ชีวิตเริ่มมีการปรับเปลี่ยนตามแนวทางของแต่ละคน โดยส่วนใหญ่แล้วก็จะสามารถปรับตัวให้เข้ากับสิ่งที่ตนประสบ ไม่ว่าจะเป็นการใช้ชีวิตประจำวัน ความเป็นอยู่ อาหารการกิน ที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมที่เคยอยู่ในสังคมภายนอก และโดยส่วนใหญ่เข้าร่วมกิจกรรมที่สนใจ มีความถนัด ใช้เวลาว่างที่เป็นประโยชน์ อีกทั้งการทำงานที่ได้รับเงินปันผล ทำให้ผู้ต้องโทษประหารชีวิตมีเงินในการใช้จ่าย เก็บออม สิ่งเหล่านี้เป็นส่วนช่วยให้ผู้ต้องโทษประหารชีวิตได้ใช้ชีวิตที่เปลี่ยนแปลงอย่างค่อยเป็นค่อยไป 3) ระยะยอมรับช่วงเวลาของการใช้ชีวิตภายในเรือนจำ ตั้งแต่เริ่มเข้ามาอยู่ จนกระทั่งการตัดสินคดีเป็นที่สิ้นสุดเด็ดขาดนั้นเป็นช่วงเวลาหลายปี การดำเนินชีวิตภายในเรือนจำก็ทำให้ผู้ต้องโทษประหารชีวิต ยอมรับต่อสิ่งที่เกิดขึ้นทุกสิ่งทุกอย่างในชีวิตของตนอย่างไม่มีเงื่อนไข ซึ่งอาจเป็นการป้องกันตนเองจากความวิตกกังวล ความไม่สบายใจ คิดในแง่ดี ยอมรับความจริงของชีวิตที่ต้องใช้ชีวิตภายในทัณฑสถาน ดีใจ และยินดีกับความห่วงใยสิ่งดีๆ ที่เกิดขึ้นโดยรอบตนเอง การเปลี่ยนวิกฤตที่เกิดขึ้นในชีวิตให้เป็นโอกาสของตน เห็นคุณค่าของตนเอง เห็นคุณค่าของการมีชีวิต

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

ผู้ต้องโทษประหารชีวิตมีทั้งยอมรับและไม่ยอมรับในการกระทำที่นำไปสู่การต้องโทษประหารชีวิตของตนเอง อย่างไรก็ตามการปรับตัว กระบวนการปรับตัว การยอมรับโทษประหารชีวิตของผู้ต้องโทษประหารชีวิตมีความแตกต่างกันตามแต่ประสบการณ์ ความรู้สึกนึกคิด ความเชื่อของแต่ละคน อันเป็นผลสะท้อนให้เห็นถึงการให้ความหมายของชีวิต ทั้งนี้สิ่งแวดล้อมโดยรอบผู้ต้องโทษประหารชีวิตยังช่วยส่งผลต่อกระบวนการปรับตัวด้วย ไม่ว่าจะเป็นบริบทในเรือนจำ ปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้น ตลอดจนพลังและกำลังใจรอบล้อมที่ได้รับจากบุคคลใกล้ชิด อย่างไรก็ตามผู้ต้องโทษประหารชีวิตก็มีความความรู้สึกกับสิ่งที่เกิดขึ้น

กับตัวเองในช่วงเวลาต่างๆ นั้น ที่มีทั้งความทุกข์ทรมานใจ และท้อใจ ความเครียดและกังวล ความกลัว จนนำไปสู่การปรับตัวและยอมรับโทษประหารชีวิต

การวิจัยครั้งนี้สามารถอภิปรายผลการวิจัยตามแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องได้ดังนี้ แนวคิดเรื่องการปรับตัว และกระบวนการปรับตัว ซึ่งการปรับตัวเป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกคนจะต้องประสบอยู่ตลอดเวลา เนื่องจากสังคมมนุษย์นั้นอยู่ภายใต้สภาวะที่ซับซ้อน มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มนุษย์จำเป็นต้องหาทางออกหรือหาวิธีแก้ปัญหา สาเหตุของการปรับตัวทางสังคมมาจากมนุษย์เพราะทุกคนมีความปรารถนาที่จะดำรงชีวิตอย่างมีความสุขในสังคม ความปรารถนาดังกล่าวนี้ทำให้มนุษย์ต้องเรียนรู้เกี่ยวกับการจัดการกับสถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นภายในตนเอง และสังคม ซึ่งจากการศึกษาผู้ต้องโทษประหารชีวิตต้องเข้ามาสู่สังคมใหม่ มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นกับตนเองในด้านสังคม จิตใจ ร่างกาย ต้องพยายามปรับตัว มีกระบวนการที่เหมาะสมตามช่วงสภาวะเหตุการณ์ที่ตนเองประสบหรือผ่านการปฏิสังสรรค์กับคนอื่นเป็นไปตามความคาดหวังของคนอื่น ทั้งนี้เพื่อส่งผลให้ตนเองสามารถดำเนินชีวิตอยู่ได้อย่างเป็นปกติ มีคุณค่าและมีความสุขในปัจจุบันต่อไป

สำหรับทฤษฎีปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ เป็นการอธิบายถึงปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่มีลักษณะเฉพาะกล่าวคือบุคคลจะมีการสร้างสัญลักษณ์ แปลความหมายและให้ความหมายเกี่ยวกับพฤติกรรมที่บุคคลอื่นแสดงออกและมีพฤติกรรมตอบสนองต่อความหมายที่ตนเองสร้างขึ้นนั้น จะเห็นได้ว่าการปรับตัวของผู้ต้องโทษประหารชีวิตจะแสดงออกในลักษณะของพฤติกรรม ความรู้สึกนึกคิดต่อเรื่องราว เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตนั้นถูกกระทำไปตามการให้ความหมายของชีวิต ความหมายต่อสิ่งที่พบ การปฏิสัมพันธ์กับบริบทต่างๆ โดยที่แต่ละคนจะแสดงออกที่แตกต่างกันไปตามการรับรู้ถึงสถานการณ์ ร่วมกับการให้ความหมายกับสิ่งที่เกี่ยวข้องนั้นๆ ของตนเอง

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาข้อมูลต้องโทษประหารชีวิตในแต่ละช่วงอายุ กลุ่มประเภทคดี การนับถือศาสนา พื้นที่ที่ผู้ต้องโทษอาศัยอยู่ ทั้งนี้เพื่อให้เห็นความแตกต่างและหลากหลายในผลการวิจัย ซึ่งอาจจะทำให้ทราบถึงความคิด ความรู้สึก การให้ความหมายชีวิต กระบวนการและการปรับตัวที่แตกต่างกัน

2. การศึกษาครั้งนี้ได้ทำการศึกษาบริบทเรือนจำและการยอมรับโทษประหารชีวิตเฉพาะผู้ต้องโทษประหารหญิง ในการวิจัยครั้งต่อไปควรมีการศึกษาผู้ต้องโทษประหารชีวิตชาย เพื่อจะได้รับรู้ถึงความรู้สึกนึกคิด การให้ความหมายชีวิต กระบวนการปรับตัวและการยอมรับโทษที่อาจจะมีมิติที่แตกต่างจากผู้ต้องโทษหญิง

3. กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยสำหรับการวิจัยในประเด็นนี้ควรจะมีจำนวนสัดส่วนที่เพิ่มขึ้น ทั้งนี้เพื่อจะทำให้การวิจัยสามารถมองเห็นถึงภาพรวมของประชากรได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการและนโยบาย

1. ควรส่งเสริมการจัดกิจกรรม หรืองานให้ผู้ต้องโทษประหารชีวิตได้มีการปฏิบัติอย่างต่อเนื่องเป็นการสร้างประโยชน์ และคุณค่าให้แก่ผู้ต้องโทษประหารชีวิตตามศักยภาพ และความเหมาะสมของผู้ต้องโทษ

2. ควรจัดให้มีกิจกรรมที่ผู้ต้องโทษประหารชีวิตได้ถ่ายทอดเรื่องราวชีวิตเพื่อเป็นบทเรียนในการใช้ชีวิต ตลอดจนเป็นแนวทางในการป้องกันการคิดและการกระทำความผิดของคนในสังคม

3. ควรส่งเสริมให้ครอบครัว บุคคลใกล้ชิดเข้ามามีบทบาทในการช่วยเหลือ เยียวยาสภาพจิตใจ ผู้ต้องโทษประหารชีวิต อาจเป็นการแบ่งเบาภาระของหน่วยงานที่รับผิดชอบในการดูแลเยียวยาอีกด้านหนึ่ง

เอกสารอ้างอิง

กุลภา วจนสระ. (2541). ความตายในบริบทของสังคมไทยสมัยใหม่. ใน **รายงานวิชาสัมมนามานุษยวิทยาประยุกต์ หลักสูตรปริญญาโทมานุษยวิทยา คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.** กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ชาฎิณี เชื้อคำ. (2549). **การเข้าใจมโนทัศน์เกี่ยวกับการมีชีวิตและความตายในเด็กอายุ 5-7 ปี ที่มีสุขภาพปกติ.** ปริญญานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นัทธี จิตสว่าง. (2529). **การศึกษาผลกระทบของระบบสังคมในเรือนจำต่อผู้ต้องขัง.** รายงานการวิจัย คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ปรีชา ช้างขวัญยืน และคณะ. (2551). **คุณค่าและการประเมินคุณค่าเกี่ยวกับชีวิตและสังคม : โทษประหารชีวิต.** กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พิทยา สังฆนาคิน. **การปรับตัวของนักโทษประหารชีวิตในเรือนจำกลางบางขวาง.** [Online]. เข้าถึงได้จาก http://www.ptu.ac.th/grad/s%204601.doc [9 ก.พ. 2552]

วาสินี วิเศษฤทธิ์. ร้อยเอกหญิง. (2547). **การดูแลผู้ป่วยโรคเอดส์ระยะใกล้ตายในชุมชนชนบทอีสาน.** ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการพยาบาล บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

เสริน ปุณณะหิตานนท์. (2523). **การกระทำผิดในสังคม.** กรุงเทพฯ : บริษัทเดอะบิสซิเนสเพรส.

Charmaz, Kathy.(1980). **The social reality of death : death in contemporary America.** Addison Wesley Publishing.

Corr, C.A., Nabe, C.M., & Corr, D.M.(1997). **Death & dying : life & living.** Pacific Grove : Books Cole Publishing.

Maria, C.C., & Helen, O.(1997). **Children's understanding of death in relation to child suicidality and homicidally.** Clinical Psychology Review.